

A painting depicting a group of revolutionaries in a mountainous landscape. In the foreground, a man in a white shirt and brown jacket is crouching, looking down at a small object in his hands. Behind him, a man in a red jacket stands with his arm raised. To the left, another man in a brown jacket is crouching, and a fourth man in a green jacket is standing further back. The background shows a rugged, mountainous landscape with a cloudy sky. The text "DISONANTNO NASLJEDE SLUČAJ MUZEJA REVOLUCIJE" is overlaid in the center of the image.

DISONANTNO
NASLJEDE
SLUČAJ MUZEJA
REVOLUCIJE

- Pojam *disonatnog nasljeđa* uvode autori John E. Tunbridge i Gregory Ashworth kako bi ukazali na konfliktnu prirodu baštine, koja nastaje uslijed različitih interpretacija i značenja koja se pripisuju nasljeđu
- Tunbridg i Ashworth smatraju da se nasljeđe formira interpretacijom, i u tome leži izvor disonatnosti
- Šta je interpretirano, na koji način i od strane koga, stvoriće specifične poruke o vrijednosti i značenju određenog segmenta baštine i prošlosti koju reprezentuje
- Poruke koje se vezuju za nasljeđe neće uvijek biti jednolične i istovjetne, i stoga se stvara disonatnost
- Prošlost se prepoznaje i razumije različito, zavisno od ljudi, grupa i zajednica koje ga tumače
- Proces interpretacije baštine neminovno naglašava dio perspektiva, shvatanja i značenja koje mu se pripisuju, dok dio marginalizuje, ignoriše ili poništava
- Iz toga slijedi da je svako nasljeđe *disonatno nasljeđe*
- Disonatnost može dovesti do sukoba oko nasljeđa, naročito ako se ono tiče prošlosti koja se različito interpretira i nosi drugačije vrijednosne konotacije za različite grupe

Muzeji revolucije

- Muzeji, tematske izložbe, spomen područja, memorijalni muzeji, koji obrađuju i prezentuju razvoj radničkog pokreta, Narodnooslobodilačku borbu, istoriju Saveza Komunističke Jugoslavije i socijalističku revoluciju, institucije su koje nastaju okončanjem Drugog svjetskog rata i stvaranjem socijalističke Jugoslavije
- „Njihova rasprostranjenost i brojčanost odražava potrebe i želje da se sakupi, dokumentira i prezentira najburniji i najslavniji period u povijesti naših naroda, koji je doveo do nacionalnog i socijalnog oslobođenja i ujedinjenja u novu, ravnopravnu zajednicu SFRJ.“

Dolores Ivanuša, *Djelatnost i zadaci Muzeja revolucije naroda Hrvatske u dokumentiranju povijesti klasnog radničkog pokreta, Saveza komunista Jugoslavije i socijalističke izgradnje* ; nepublikovan tekst, a održan referat na međunarodnom muzejskom savjetovanju „Dokument, povijesni spomenik, materijalna svjedočanstva ideologije i borbe radničkog pokreta“, Varšava, siječnja 1983. godine.

- Kao javne ustanove, muzeji imaju određen uticaj u javnom diskursu, stoga često bivaju instrumentalizovani od strane države u propagiranju i širenju ideja i vrijednosti koje su smatrane važnim kako za utemeljenje identiteta zajednice, tako i za njenu stabilnost
- Uspostavljanjem nove države stvorene su nove institucije i muzeji su postali važan činilac širenja socijalističke kulture i oblikovanja kolektivnog pamćenja o događajima koji su bili glavni faktor integracije *naroda i narodnosti* u novoj državnoj zajednici
- Po završetka Drugog svjetskog rata 1945. godine, nastaju muzeji narodnog oslobođenja, koji će kasnije postati **muzeji revolucije**
- Zadatak muzeja revolucije bilo je predstavljanje istorije radničkog pokreta (1878 – 1941), Narodnooslobilačkog rata (1941 – 1945) i poslijeratne obnove i izgradnje, socijalističkog samoupravljanja i društveno – političkih prilika u Jugoslaviji (period nakon 1945.)
- Izložbena djelatnost i rad muzeja počivao je na istraživanju i prezentaciji kontinuiteta revolucije kroz prošlost i sadašnjost : borbu radničke klase koja je sazrela i preuzela odgovornost za stvaranje novih društvenih odnosa i vođenje socijalističke politike

- U svakoj republici i pokrajini nalazio se po jedan ili više muzeja revolucije
- Savezni muzej smješten je u Beograd – Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije
- U nastavku prezentacije biće predstavljeni muzeji revolucije Ljubljane, Sarajeva, Zagreba i Beograda, sa osvrtom na njihovu sudbinu nakon raspada SFR Jugoslavije

- Kao posljedica promjene zvanične istorijske paradigme i stvaranja novih istorijskih narativa, uz utemeljenje novih društveno – političkih sistema, nakon raspada Jugoslavije, muzeji revolucije prestaju da budu potrebni u onom obliku u kojem su bili ranije
- Ideologizovana prošlost NOB – a i radničkog pokreta prolazi kroz nove procese interpretacije
- Kontinuitet revolucije i slavljenje socijalističkog samoupravljanja postaje tek istorijska činjenica, nerijetko ignorisana i brisana iz kolektivnog sjećanja
- Muzeji revolucije prestaju biti od društvene važnosti, i bivaju zatvoreni i zamijenjeni novim institucijama

Ljubljana

- Godine 1944, od strane Izvršnog odbora Oslobođilačkog fronta osnovan je Naučni institut, koji već 1948. odlukom Narodne republike Slovenije, biva ugašen i ustupa mjesto Narodnooslobodilačkom muzeju
- Godine 1951., Muzej se iz prvobitne lokacije premješta u Cekinov dvorac, gdje je 1955. otvorena prva stalna postavka o Narodnooslobodilačkom ratu u Sloveniji
- Prvobitno posvećen Drugom svjetskom ratu i NOB – u, šezdesetih godina djelatnost se širi na sakupljanje materijala i istraživanje predratnog i poslijeratnog perioda, kao i istorije Komunističke partije
- Godine 1962. postaje **Muzej narodne revolucije Slovenije**

1) Muzej narodne revolucije Slovenije

- Godine 1994., tri godine nakon odvajanja iz Jugoslavije i proglašenja nezavisnosti Slovenije, **Muzej narodne revolucije** mijenja ime u **Muzej moderne istorije**
- Godine 2001. muzej još jedno mijenja ime, postajući nacionalni muzej, odnosno **Muzej savremene istorije Slovenije**

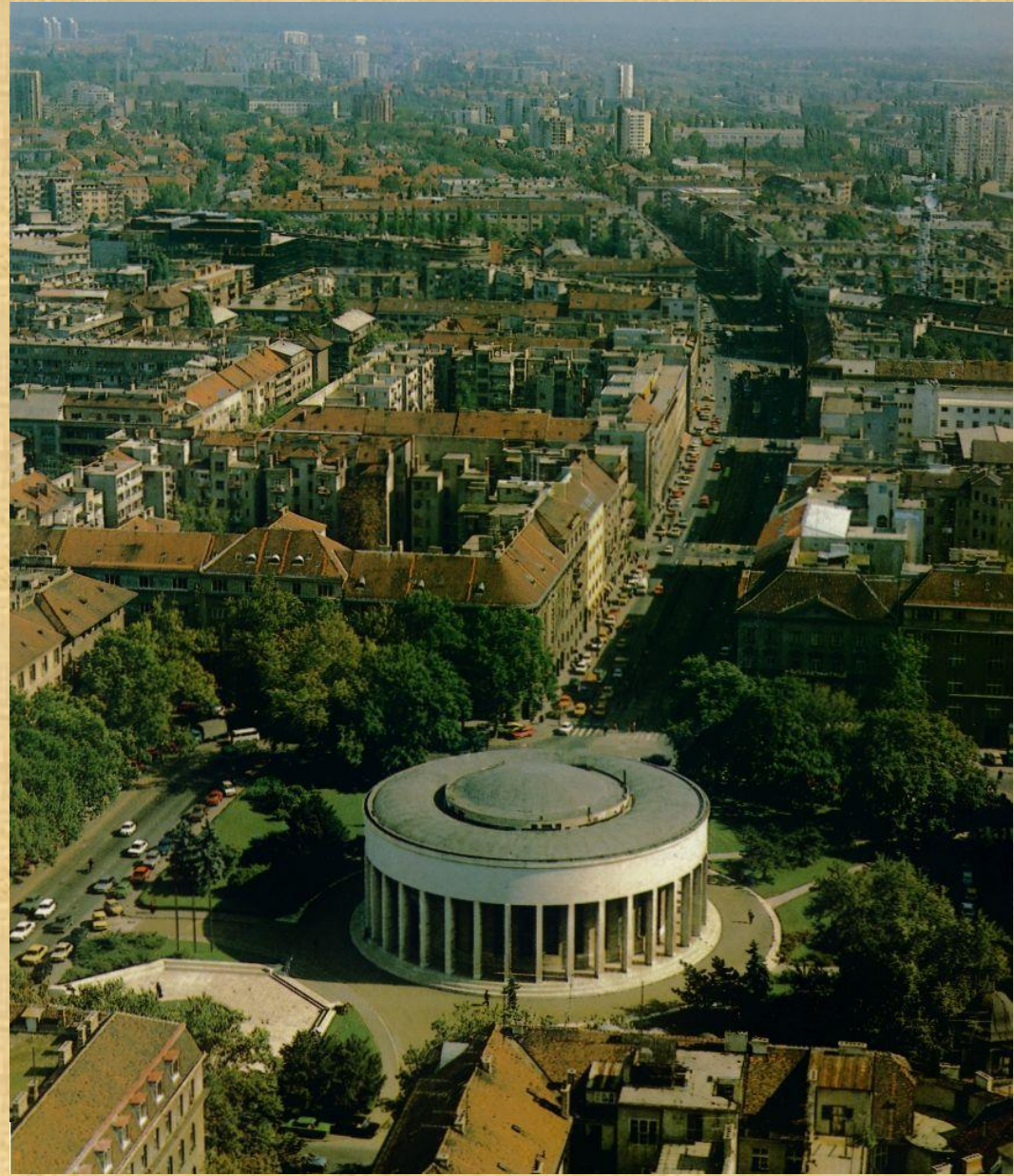

2) Muzej savremene istorije Slovenije

Zagreb

- Muzej narodnog oslobođenja, kasnije preimenovan u **Muzej revolucije naroda Hrvatske**, uspostavljen je 1949. godine u Zagrebu
- Muzej je bio smješten u građevinu, prvobitnog naziva **Dom likovnih umjetnosti kralja Petra I Oslobodioca**, izgrađenu 1938. po idejnu planu skulptora Ivana Meštrovića, uz saradnju slikara Joze Kljakovića i arhitekata Harolda Bilinića, Lavoslava Horvata, Drage Iblera, Ivana Zemljaka, N. Molnara, Lava Kalde i Zvonimira Kavurića
- Građevina je za vrijeme rata, tokom vlasti Nezavisne Države Hrvatske, bila u funkciji džamije, pri čemu su joj dograđeni minareti (srušeni nakon rata)
- Poznata i kao **Meštorvićev paviljon**, ova građevina poslije rata dobija ulogu Muzeja revolucije, a na njenoj adaptaciji radi arhitekta Vjenceslav Rihter
- Istorijat ove građevine markiran je ratovima, te nakon rata devedesetih godina još jednom mijenja svoju funkciju
- Nakon rata i osamostaljenja Hrvatske, građevina je preimenovana u **Dom hrvatskih likovnih umjetnika**, i u njoj se danas održavaju izložbe i koncerti

- Danas je zbirka Muzeja revolucije dio **Hrvatskog povijesnog muzeja**, i na osnovu nje se i dalje priređuju izložbe

3) Meštrovićev paviljon
Muzej revolucije naroda Hrvatske

4) Meštrovićev paviljon - Džamija

Sarajevo

- **Muzej revolucije Bosne i Hercegovine** osnovan je neposredno nakon završetka rata, odnosno 1945. godine, kao **Muzej narodnog oslobođenja u Sarajevu** (ovaj naziv nosio je do 1950.)
- Do izgradnje vlastite zgrade, Muzej je bio smješten najprije u prostorije Etnografskog odjeljenja Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, a potom u prostorije zgrade sarajevske Vijećnice
- Godine 1963. Muzej dobija vlastitu zgradu, izgrađenu po projektu arhitekata Borisa Magaša, Edija Šmidihena i Radovana Horvata
- Kao i prethodno pomenute institucije, glavni cilj bilo je muzealizovanje socijalističke revolucije, NOB - a i radničkog pokreta, na čijim temeljima se izgrađivao kolektivni identitet socijalističke Jugoslavije
- Godine 1994. muzej mijenja naziv u **Historijski muzej Bosne i Hercegovine**, pri čemu se i mijenja tematski okvir muzeja
- Od tada muzej je posvećen istoriji Bosne i Hercegovine od srednjevjekovnog perioda do danas

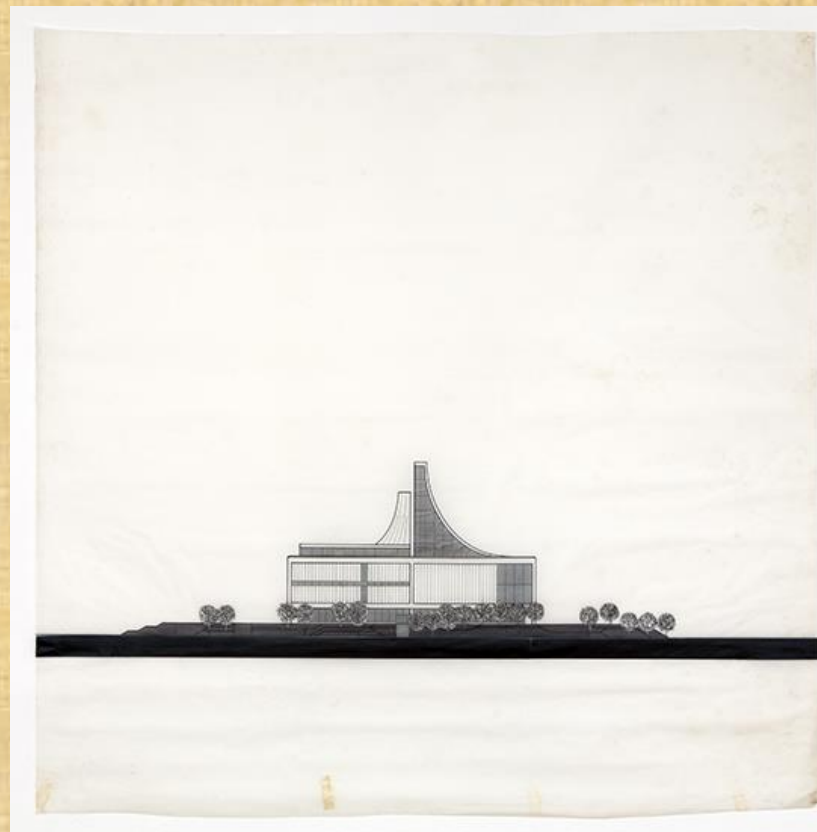

4) Historijski muzej Bosne i Hercegovine

Beograd

- **Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije** osnovan je 1959. godine, odlukom Centralnog komiteta donijetom na svečanoj sjednici povodom četrdesetogodišnjice Komunističke partije Jugoslavije
- Sistem dokumentacije uspostavljen u Muzeju počivao je na iskustvu Britanskog muzeja ; eksponati su obrađivani i katalogizovani hronološki, predmetno, tematski i autorski
- Formirana su četiri muzejska odjeljenja za proučavanje četiri istorijska perioda : 1) radnički pokret od 1870. do 1919.; 2) međuratni period od 1919. do 1941.; 3) Drugi svjetski rat na području Jugoslavije; 4) poslijeratna obnova i izgradnja i društveno – političke prilike u socijalističkoj Jugoslaviji
- **Muzej revolucije naroda i narodnosti** bila je centralna institucija ovog tipa, dok su se ostali muzeji revolucije odnosili isključivo na predstavljanje istorije svoje zemlje ili regije

- Na javnom konkursu za izgradnju zgrade Muzeja prijavljeno je 29 radova, ali nijedan nije nagrađen prvom nagradom
- Izabran je prijedlog arhitekta Vjenceslava Rihtera, koji je projekat uradio u saradnji sa Božom Antunovićem
- Prvobitni plan je bio da se građevina izgradi do 1966. godine, na području Bloka 15 na Novom Beogradu, na ušću Save u Dunav

5) Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije, Vjenceslav Rihter

- Planirano je da se Muzej nađe u centru kompozicije koju bi činili i Muzej savremene umjetnosti, Etnografski i Prirodnjački muzej (nisu izgrađeni), zgrada Centralnog komiteta SKJ, partijska škola (nije izgrađena) i još tri objekta
- Godine 1964., Muzej se premješta na novu lokaciju, u Blok 20, ali izgradnja nije započeta, i 1977. došlo je do novog preispitivanja pozicije muzejske zgrade
- Konačno, za mjesto izgradnje izabran je Blok 13, odnosno prostor između zgrada Centralnog komiteta SKJ i Saveznog izvršnog vijeće (SIV)
- Planirano je građevina bude dovršena do 1981. godine, ali su zbog nedostatka finansijskih sredstava radovi stopirani 1980.
- U podzemnim objektima, jedinim dovršenim u procesu izgradnje Muzeja revolucije, danas žive beskućnici
- Na Bijenalu arhitekture u Veneciji 2014. godine, Srbiju je predstavljao rad „14 - 14“, koji se bavio neizgrađenim Muzejem revolucije u Beogradu, preispitujući simboliku arhitekture nikad dovršene zgrade

- Za vrijeme svog postojanja, **Muzej revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije** je koristio druge objekte za svoj rad (Vojni muzej, Dom omladine, SIV), a od 1970. imao je status „podstanara“ u zgradi na tadašnjem trgu Marksa i Engelsa (Istorijski muzej Srbije)
- Vlada Savezne Republike Jugoslavije 1996. godine donosi odluku da se Muzej revolucije, zajedno sa Memorijalnim centrom Josip Broz Tito uključi u **Muzej istorije Jugoslavije**

6) Muzej (istorije) Jugoslavije

7) Mjesto izgradnje Muzeja revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije

Disonatnost u muzejima revolucije

- Građanski rat na teritoriji Jugoslavije (1991 – 1995) uzrokovao je raspad zajedničke državne zajednice i stvaranje novih država
- Nove države gradile su vlastite, često sukobljene narative o prošlosti, što je dovelo do brisanja i ignorisanja onih segmenata prošlosti koji su dovodili u pitanje ili rušili novi, vladajući narativ
- Fenomen *damnatio memoriae* nije zaobišao ni socijalističku Jugoslaviju, kao što od njega nije bio pošteđen ni režim koji joj je prethodio, te je krajem devedesetih godina, nakon ratnih sukoba, opet došlo do procesa revalorizacije prošlosti, pri čemu su brojni segmenti socijalističke baštine uništeni, i marginalizovani, a mnoge institucije stvorene u prethodnoj državi zatvorene i/ili zamijenjene novim

Muzeji bez revolucije

- U ideološkoj i društveno – političkoj smjeni izmjenjen je okvir tumačenja prošlosti, te je prezentovanje revolucionarne prošlosti radničke klase, kao dio vladajućeg sistema vrijednosti i kolektivnog identiteta prestalo da bude važno, a nerijetko i nepoželjno
- U funkciji muzeja kao ideoloških instrumenata, njihovo nastajanje i nestajanje uslovljeno je političkim odlukama,
- Gubeći svoju funkciju, **revolucija** je izbrisana iz naziva muzeja, a njihov tematski okvir se proširuje i mijenja svoje naličje, ili u pojedinim slučajevima oni se spajaju sa drugim institucijama
- U zvaničnoj reprezentaciji prošlosti novostvorenih zemalja, Jugoslavija mahom postaje negativna istorijska činjenica, ali i dalje prisutna i uticajna, nerijetko kontroverzna, što je u novom kontekstu čini, riječima Todora Kuljića „prošlošću koja ne želi da prođe“

- Iako osiromašeni riječju revolucija u svom nazivu, institucije nasljednice fondova muzeja revolucije su i dalje odgovorne za istraživanje i predstavljanje ovog segmenta socijalističkog nasljeđa
- Novi kontekst pruža mogućnost za kritičku interpretaciju prethodnih muzeoloških praksi, ali i otvara prostor o disonantnosti nasljeđa i njegovom značenju danas
- Odgovornost na preispitivanju disonantnog nasljeđa dijelom počiva na muzejskim institucijama kao važnim činionicima u debati o društveno relevantnim pitanjima
- Za generacije odrasle nakon raspada Jugoslavije muzeji revolucije ne predstavljaju ništa do simbola „onoga sistema“, ali tematski okvir kojim su se bavili itekako je bitan za istoriju ovog područja i njegov udio u poimanju kolektivnih identiteta i dalje je važan
- Dalja pitanja i razmatranja možemo problematizovati kroz analizu muzeoloških principa institucija – nasljednica i njihovih uloga u interpretaciji nasljeđenih zbirkih i baštine socijalističke Jugoslavije
- Ovom prezentacijom je dat samo uvid u ovaj fenomen, a ostalo slijedi u budućnosti i nekom narednom radu ☺

Literatura i izvori

- Ivanuša, Dolores. *Djelatnost i zadaci Muzeja revolucije naroda Hrvatske u dokumentiranju povijesti klasnog radničkog pokreta, Saveza komunista Jugoslavije i socijalističke izgradnje* ; nepublikovan tekst, a održan referat na međunarodnom muzejskom savjetovanju „Dokument, povijesni spomenik, materijalna svjedočanstva ideologije i borbe radničkog pokreta“, Varšava, siječnja 1983. godine.
- Smith, Laurajane. *Uses of Heritage*. Routledge : London and New York, 2006.
- Kisić, Višnja. *Governing Heritage Dissonance : Promises and Realities of Selected Cultural Policies*. European Cultural Foundation (ECF), 2016.
- Božić Marojević, Milica. *(Ne)željeno nasleđe u prostorima pamćenja. Slobodne zone bolnih uspomena*. Beograd : Centar za muzeologiju i heritologiju Filozofskog fakulteta
- Jagdhuhn, Nataša. „Jugoslavizacija muzejskog polja“. U *Zbornik radova Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine*, ured. Elma Hašimbegović, 11-20. Historijski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2017.
- Куљић, Тодор. „Југословенства између реалности и традиције“. *Годишњак за друштвену историју* 1 (2018.)

- <http://www.muzej-nz.si/si/muzej>
- <https://www.hdlu.hr/mestrovic-paviljon/povijest-zgrade/>
- <https://muzej.ba/collections-research/about-the-museum/>
- <https://www.muzej-jugoslavije.org/predistorija-osnova-za-razumevanje-muzeja-jugoslavije/>
- <https://andreapalasti.com/Kolekcija-MRNNJ>

HVALA NA PAŽNJI

